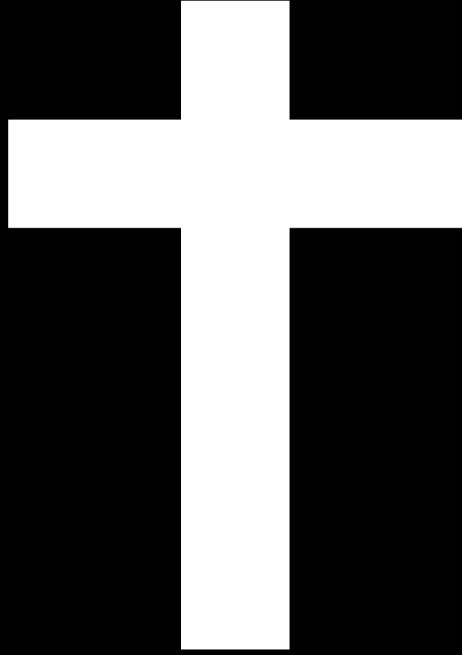

Kitab al Mukadas ma
Arabi Juba

Southern Arabic

Kitab al Mukadas ma Arabi Juba Southern Arabic

copyright © Pioneer Bible Translators

Language: Sudanese Creole Arabic (Arabic, Sudanese Creole)

Contributor: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0. You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Mar 2026 from source files dated 3 Jul 2025

37160dad-3ae8-5aae-9649-49d381f80165

Contents

1 Timoteo	1
2 Timoteo	7
Tito	11
Filemona	14
Yakub	16

1 Timoteo Tarik an Risala de

Rasul Bulus yau katibu risala de le Timoteo. Timoteo kaan maa Yahud, Bulus kaan gabilu ma uwo fi Lustura, mahal de fi Asiya al Suker al hasa gi nadi Turkiya. Wokit Bulus fi momoriya tou nimra itnin ta tabashir. (Amal al Rasul 16:1). Timoteo kaan douru wa bashiru ma Bulus be senawat ketir. Wa kalam tou tala ketir fi kitab ta Amal al Rasul (17:14-15, 18:5, 19:22, 20:4). Ashan umon kaan indu ilaka kweis, Bulus shilu Timoteo ze jena tou al nesiya fi iman (1 Timoteo 1:2). Timoteo istemir istakalu ma Bulus bad ma Bulus tala min sijin fi Roma (Amal al Rasul 28).

Risala de, risala al awal Bulus katibu le Timoteo wokit talau uwo min sijin fi Roma. Fi wokit dak, Timoteo kaan biga gesis fi Efeso. Bulus katibu risala de ashan bi sheja Timoteo ashan uwo bi geni fi Efeso, ashan uwo bi hilu muskila bita deresa al ma sah fi kenisa ta Efeso (1 Timoteo 1:3).

Kalamat al fi kitab de

Fi asha 1, Bulus bada be teriga ta wodi salam wa ihtiram (1:1-2) wa biga uwo istemir katibu kalamat al fi risala de. Fi risala de Bulus wori muskila al fi kenisa wa lee Timoteo bi kutu bal ashan bi hilu kalam de (1:3-17). Muderisin al kadabin kaan fekiru gali umon yau muderisin ta ganun bita Rabuna. Lakin umon kaan maa gi istamil ganun be teriga al kweis (1 Timoteo 1:8-11). Kalam bita istamil ganun ashan bi hukum nas ta katiya gi zekiru Bulus an katiya bitou zamaan wa neima al Rabuna wodi le uwo (1:12-17). Fi akir ta asha 1, Bulus wodi teshji le Timoteo ashan bi amulu sakila al kweis, wa derisu muminin be deresa al hagiga.

Min asha 2, lahadi le asha 6:2, Bulus wonusu ketir an nizam fi kenisa. Fi asha 2, uwo wonusu kalam ta salawat, ish haya be salam wa sulta al kweis fi kenisa. Fi asha 3, Bulus wori teriga al nas kubar ta kenisa wa musaidin bi kun kef. Fi asha 4, Bulus zekir Timoteo tani mara an kalam ta deresa al maa sah wa sheja Timoteo ashan bi amulu sakila al kweis, ashan bi ish haya al Rabuna deiru, wa

ashan bi derisu kalamat del kweis le muminin. Fi asha 5-6:2, Bulus wonusu an kalam ta aramil, nas kubar wa abiid fi kenisa.

Min asha 6:3, Bulus zekiru Timoteo tani mara an kalam ta deresa al maa sah. Muderisin al kadabin del gi derisu bes ashan kalam ta gurush, maa le Rabuna (6:3-10). Bulus biga sheja Timoteo gali, keli uwo ish fi haya al Rabuna deiru wa derisu muminin ashan bi amulu nefsa kalam. (6:11-21).

Risala nimra wahid al Bulus rasulu le Timoteo

1 Timoteo

Salam

¹ Risala de min Bulus, rasul ta Yesuwa al Mesiya, aziluu be karar ta Rabuna mukalis ta nina wa Yesuwa al Mesiya al nina indu rajaa fogo uwo.

² Risala de le Timoteo, jena tai al nesiya fi iman.

Keli neima, rahama, wa salam min Rabuna al Abu wa Yesuwa al Mesiya, Sultan ta nina kun ma ita.

Inzar did Muderisin al Kadabin

³ Ya Timoteo, zaman ana kaan gi ruwa fi Mudiriya ta Makedoniya, ana asalu ita ashan bi geni fi Efeso, ashan ita bi wodi karar le nas tanin ashan umon maa bi derisu deresa al maa sah.

⁴ Keli ita wori le umon ashan umon bi sibu gisat al maa min Rabuna wa kalamat ta judud al rusuu towil, al bes gi jibu afkar al maa indu faida wa munakasat. Kalamat al kida de maa gi saidu fi shokol ta Rabuna, al gi amuluu be iman.

⁵ Hadaf ta karar de yau muhaba, al gi ja min geliba nedif, wa fikra al kweis, wa iman al hagiga.

⁶ Nas tanin biga tala bara min kalamat del wa woduru sika ma wonusu kalamat al maa indu faida.

⁷ Umon deiru kun muderisin ta ganun ta Musa, lakin umon maa arufu kalam al umon gi derisu. Umon gi wonusu bidun kouf an kalamat al umon zatu maa arufu.

⁸ Nina arufu gali ganun kweis kan zol istamilu be teriga al kweis.

⁹ Nina kaman arufu gali ganun maa ashan bi hukum nas al dukuri lakin did

nas al gi kasuru ganun wa giladabin, nas al maa arufu Rabuna wa nas ta katiya, nas al maa kudusin wa nas al waskanin, nas al gi katulu abuhat wa umahat taumon, wa nas ta katulu nas.

¹⁰ Salau ganun did nas ta saalaga, rujal al gi num ma badun, nas al gi biyu insan bara, nas ta kidib, wa ta wodi suhuda al maa sah, au ay haja al maa wafigu ma deresa al hagiga.

¹¹ Deresa de wafigu ma injil al Rabuna selimu le ana. Injil de gi wori shokol kebir ta Rabuna al mubarak.

Neima ta Rabuna le Bulus

¹² Ana shukuru Yesuwa al Mesiya Sultan ta nina al wodi le ana guwa ashan bi amulu shokol tou. Uwo rudu ana zol al amin, wa uwo azilu ana ashan bi kadim le uwo.

¹³ Salakun ana kaan zol takiyan al taabu Yesuwa al Mesiya wa karabu suma bitou, lakin Rabuna amulu le ana rahama ashan ana kaan lisa maa aminu fi Yesuwa wa ana kaan maa arufu haja al ana gi amulu.

¹⁴ Wa Sultan ta nina wodi le ana neima bitou kifaya kalis ma iman wa muhaba fi Yesuwa al Mesiya.

¹⁵ Kalam de hagiga, keli nas kulu aminu fogo: Yesuwa al Mesiya ja fi duniya ashan kalisu nas ta katiya, wa ana yau zol ta katiya al futu umon kulu.

¹⁶ Lakin, ashan sabab de, Rabuna wori le ana rahama bitou. Uwo amulu zede ashan Yesuwa al Mesiya bi beinu sobur tou al azim be wasat tai, ana al katiya tai futu nas kulu. Ashan ana bi kun misal le nas kulu al baden bi aminu fi uwo wa ligo haya al abadiya.

¹⁷ Keli mejid wa ihtiram kun le Rabuna lel abad. Uwo yau melik al maa indu akir, al maa gi mutu, wa al maa gi ainuu. Uwo yau Rabuna al wahid bes. Amen.

Teshji le Timoteo

¹⁸ Timoteo, jena tai, ana gi wodi le ita karar de hasab kalamat al anbiya kaan wonusu zamaan an ita, ashan be kalamat del ita bi agder amulu sakila al kweis.

¹⁹ Gobud iman taki gowi wa amulu haja al ita arufu gali uwo kweis fi gidam

ta Rabuna. Nas tanin aba kalamat del wa umon demiru iman taumon.

²⁰ Misal ta nas del yau Umenayo wa Alegzanda, al ana selimu umon le Shetan, de bi derisu umon ashan bi sibu wanasa al batal an Rabuna.

2

Deresa an Ibada

¹ Gubal kulu haja, ana deiru ashan nas bi amulu salawat, wodi talab, kore ma geliba kulu, wa wodi shukur benyaba ta nas kulu.

² Seli le muluk, wa le kulu nas al fi sulta. Seli ashan nina bi ish ma salam wa haya al birah, fi sika ta Rabuna wa be ihtiram nefsa.

³ Kalam de kweis, wa gi kutu Rabuna mukalis ta nina moksut.

⁴ Uwo deiru kulu nas ashan bi ligo kulasa wa ashan bi fahim haja al hagiga.

⁵ Leanu Rabuna fii wahid wa wahid zol al jibu salam bein Rabuna wa binadam, wa zol de uwo Yesuwa al Mesiya.

⁶ Uwo wodi nefsa tou ashan dafa taman ta huriya ta nas kulu. De suhuda al Rabuna wodi kalas fi zaman al uwo azilu.

⁷ Le sabab de, Rabuna azilu ana ashan bi kun mubashir wa rasul le nas al maa Yahudin. Ana muderis taumon wa ana gi derisu umon an iman wa hagiga ta injil. Ana gi wori kalam nesiya, ana maa gi kabasu.

⁸ Ashan kida, ana deiru rujal fi mahal kulu kede seli ma geliba nedif, bidun masakil au munakasat.

⁹ Be nefsa teriga, ana deiru nuswan kede libisu ma manzar al kweis, ma ihtiram, tamam wa aklag al kweis. Keli umon maa mesitu shaar ta dala, libisu alamat min dahab, au gumashat al gaali, wa hajat tanin ta dala.

¹⁰ Lakin keli nuswan al gi kelimu gali umon gi tabi sika ta Rabuna libisu nefsa taumon ma amail al kweis.

¹¹ Keli mara alimu kalam birah wa asuma kalam.

¹² Ana maa deiru mara ashan bi derisu au shilu sulta min rajil be guwa. Lakin keli hiya geni birah.

¹³ Ashan kalaguu Adam awal biga mara tou Hawa*.

* 2:13 2:13 Ainu Bidaya 2:7, 2:21-23 † 2:14 2:14 Ainu Bidaya 3:1-6

¹⁴ Wa maa kabasuu Adam lakin kabasuu mara tou wa hiya ja kun zol ta katiya†.

¹⁵ Lakin mara bi ligo kulasa be wasat wilada ze Hawa‡, kan umon istemir fi iman, muhaba, wa haya ta kadasa, be hafizu nefsa.

3

Nas Kubar ta kenisa

¹ Kalam de hagiga. Kan ay zol deiru kun zol kebir fi kenisa, uwo indu niya ta amulu shokol al kweis.

² Ashan kida zol kebir ta kenisa lazim keli maa indu loum, keli uwo kun amin le mara tou*, keli uwo geni birah, keli hafizu nefsa tou, indu ihtiram le nefsa tou, zol al gi rahibu nas, wa bi agder derisu.

³ Keli uwo maa kun sukuriji, au ta masakil, lakin zol ta salam, maa zol ta kore kore, au ta hibu gurush.

⁴ Lazim keli uwo ainu wara bet tou kweis, iyal tou keli asuma wa ihterem uwo.

⁵ Leanu kan zol maa agder ainu wara bet tou, uwo bi ainu wara kenisa ta Rabuna kef?

⁶ Keli uwo maa kun mesihi al jedid, ashan uwo maa bi kun indu kebir nefsa wa uwo bi ligo nefsa ikab ze Shetan.

⁷ Keli uwo kun zol al nas al bara min kenisa bi wonusu kalam kweis an uwo, ashan fadiya maa bi amulu uwo wa bi waga fi serik ta Shetan.

Musaidin ta kenisa

⁸ Be nefsa teriga, musaidin ta kenisa lazim keli indu ihtiram wa kun nesiya, keli maa asurubu merisa ketir, au garaman ma kalam ta gurush.

⁹ Keli umon hafizu deresa al hagiga ta injil ma fikra al kweis.

¹⁰ Shilu zaman ashan bi jeribu umon awal, wa biga kan umon najah kweis, keli umon istakal ze musaidin.

¹¹ Be nefsa teriga, nuswan lazim kaman keli indu ihtiram, keli umon maa kun ta suwata, kun birah, wa nesiya fi ay haja.

¹² Keli ay musaid ta kenisa kun amin le mara tou, keli uwo ainu wara iyal wa bet tou kweis.

¹³ Musaidin al gi amulu shokol fi kenisa kweis bi ligo ihtiram le nefsa taumon wa bi indu shuja ashan wonusu an iman taumon fi Yesuwa al Mesiya bidun kouf.

Sabab bita Risala ta Bulus

¹⁴ Ana deiru ja le ita guwam, lakin ana gi katibu le ita kalamat del ashan,

¹⁵ kan ana maa ja guwam, risala de bi saidu ita ashan arufu kef nas bi geni fi juwa ta Rabuna, al yau kenisa bita Rabuna al hai. Kenisa yau gi saidu hagiga ta injil ze amud wa asas ta juwa.

¹⁶ Nina kulu rudu gali deresa ta sika ta Rabuna uwo azim:

Uwo ja fi shikil ta insan,
 roho wori uwo zol dukuri.
 Malaikat ainu uwo,
 nas bashiru kalam tou fi bilad kulu.
 Wa nas ta duniya aminu fi uwo,
 uwo futu fok fi mejid.

4

Muderisin al Kadabin

¹ Roho al Kudus kaan kelimu wadi gali, fi akir zaman nas tanin bi waga min iman wa bi bada tabi aruwah al gi kabasu wa hajat al iblis gi derisu.

² Deresa del gi ja min nas al gi wonusu kidib al saab, al afkar taumon meit ze araguu be hadid al sukun ashan umon maa indu fadiya.

³ Umon gi abusu nas min zawaj wa min akulu akil tanin al Rabuna kalagu ashan bi akuluu ma wodi shukur, be nas al aminu fi Rabuna wa arufu hagiga.

⁴ Leanu kulu akil al Rabuna kalagu umon kweis wa nedif. Keli nina maa aba akil tanin lakin keli nina akulu umon ma wodi shukur,

⁵ ashan kilima ta Rabuna wa salawat kutu uwo nedif.

Kadam al Kweis ta Yesuwa al Mesiya

⁶ Ya Timoteo, asuma kalam al ana gi wonusu le ita wa derisu kalam de le muminin. Kan ita amulu kida, ita bi kun kidam al kweis ta Yesuwa al Mesiya wa ita bi raba fi kilima bita iman wa deresa al kweis al ita bada tabi kalas.

‡ 2:15 2:15 Ainu Bidaya 3:15 * 3:2 3:2 uwo kun amin le mara tou au indu wahid mara bes

⁷ Mata kutu bal fi gisat al maa min Rabuna wa wanasat al maa indu faida, lakin keli ita deribu nefsa taki fi teriga ta Rabuna.

⁸ Riaada ta gisim gi wodi faida sweya, lakin tedrib fi sika ta Rabuna gi wodi faida fi kulu hajat, ashan uwo indu faida le haya al hasa wa haya al jai.

⁹ Kalam de hagiga, keli nas kulu aminu fogo.

¹⁰ De yau sabab, nina gi istakal shedid wa gi derdeg, ashan nina kalas kutu rajaa ta nina fi Rabuna al hai. Uwo yau mukalis ta nas kulu wa kasatan nas al aminu.

¹¹ Wodi le muminin karar wa derisu hajat del.

¹² Keli zol tani maa alisu shokol shabab taki, lakin kun misal le muminin fi wanasa taki, aklag taki, muhaba taki, iman taki, wa haya taki al nedif.

¹³ Wodi nefsa taki ashan agara kitab al mukadas le nas, sheja nas, wa derisu lahadi fi zaman ana bi ja.

¹⁴ Mata alisu gudra al ita indu, al wodii le ita be wasat kilima ta anbiya wokit nas kubar ta kenisa kutu iden taumon fi ras taki.

¹⁵ Amulu hajat del wa wodi nefsa taki kulu fogo, ashan nas kulu bi agder ainu najah bitak.

¹⁶ Kutu bal kweis kef ita bi ish haya bitak wa deresa taki. Istemir ma kalam de, ashan kan ita amulu kida, ita bi ligo kulasa le nefsa taki wa nas al gi asuma ita.

5

Kararat le Mojmou ta Kenisa

¹ Mata wonusu be zalan le rajil al ajus lakin wonusu le uwo birah ze abu taki. Wonusu le shabab ze ita bi wonusu le akwana taki.

² Wonusu le nuswan al ajusin ze umahat taki, wa le nuswan al sukerin ze ikwat taki. Amulu ma geliba nedif.

³ Ainu wara* ta aramil al nesiya maa indu zol.

⁴ Lakin kan armala tani indu iyal, keli umon ainu wara tou. Ashan kalam de kweis le Rabuna. Wa be teriga de, umon

bi agder dafa wara le nas al weledu umon. De bi kutu Rabuna moksut.

⁵ Armala al nesiya, al maa indu ahal, gi kutu rajaa tou fi Rabuna. Hiya gi seli bilel wa nahar gi asalu Rabuna ashan musada.

⁶ Lakin armala al gi wodi nefsa tou le faraha ta duniya, hiya meit fi roho salakun hiya hai.

⁷ Wodi le nas ta kenisa kararat del, ashan umon maa bi amulu galat.

⁸ Ay zol al maa gi ainu wara ahal bitou, kasatan bet bitou, de be mana uwo aba iman wa uwo batal kalis min zol al maa mumin.

⁹ Mata sejilu ay mara al armala fi mojmou ta aramil al kenisa bi saidu, ile kan umur tou timu sitiin sena, wa hiya kaan amin le rajil tou†,

¹⁰ wa arufuu hiya zol ta amulu hajat kweis: ze raba iyal, rahibu nas, saidu nas ta Rabuna, saidu nas al fi masakil, wa wodi nefsa fi amulu hajat al kweis.

¹¹ Lakin mata sejilu aramil al lisa sukerin, ashan niya ta gisim taumon bi juru umon bara min Mesiya, wa umon bi deiru jouzu tani.

¹² Wa umon bi kun galatin ashan umon kasaru waad al umon amulu bedri fi wokit ta tasjil ze armala.

¹³ Kan ita sejilu umon kaman, umon bi tala fadi shokol wa umon bi daya zaman taumon ma douru min bet le bet be wonusu suwata, dakalu fi kalamat ta nas tanin, wa wonusu kalamat al maa kweis.

¹⁴ Ashan kida, ana deiru aramil al sukerin kede jouzu, ashan umon bi weledu iyal, wa ainu wara biyut taumon. Kede umon maa sibu fursa le Shetan ashan bi wonusu hajat batal did nas ta Rabuna.

¹⁵ Ashan aramil tanin waga min iman kalas wa gi ruwa wara Shetan.

¹⁶ Kan ay mara al mumin indu ahal al armala, kede hiya ainu wara tou, kede maa kutu mosuliya tou fi ras kenisa, ashan kenisa bi ainu wara aramil al nesiya al maa indu ay zol.

¹⁷ Nas kubar ta kenisa al gi amulu shokol taumon kweis, kede wodii le umon ihtiram wa kede dafau umon

* 5:3 5:3 Ainu wara au Wodi ihtiram † 5:9 5:9 amin le rajil tou au indu wahid rajil bes

kweis, kasatan del al gi bashiru wa gi derisu shedid.

¹⁸ Ashan kitab al mukadas kelimu gali, “Mata robutu kasma ta tor kan uwo gi nedifu dura,”[‡] wa “Zol al shakal kede dafau.”[§]

¹⁹ Mata kutu bal le ay zol al gi isteki zol kebir ta kenisa ile kan fii “Itnin au talata suhudin.”^{*}

²⁰ Lakin kan zol kebir ta kenisa al gi amulu katiya, adilu uwo fi gidam nas kulu, ashan tanin bi kafu.

²¹ Ana gi asalu ita, fi gidam ta Rabuna wa Yesuwa al Mesiya wa malaikat al aziluu, ashan bi hafizu gawanin del. Gata gediya dukuri, mata amulu tefriga au tegsim.

²² Mata kun mustajil ashan bi kutu iden fi ras zol ashan bi kun zol kebir ta kenisa. Kan ita amulu kida, ita bi dakalu fi katiya ta nas tanin. Ashan kida, hafizu geliba taki nedif.

²³ Mata asurubu moya bes, lakin asurubu kamra sweya ashan bi saidu batna taki ashan ita bad marat ayan.

²⁴ Katiya tanin gi beinu tawali wa gi shilu zol al amulu katiya de fi gediya. Lakin katiya tanin bi beinu baden.

²⁵ Be nefsa teriga, amail tanin al kweis gi beinu tawali, wa amail tanin al kweis, salakun umon maa gi beinu, umon lisa bi beinu baden.

6

¹ Abiid kulu kede wodi ihtiram kamil le seyid taumon ashan nas maa bi agder wonusu batal an isim ta Rabuna wa deresa bitou

² Abiid al seyid taumon muminin lazim kede maa amulu adam ihtiram le umon, ashan umon akwana. Lakin kede umon kadim le seyid taumon shedid ashan nas al gi istefid min shokol taumon al kweis yau muminin al hibuu. Keli ita sheja wa derisu hajat del.

Muderisin al kadabin wa hibuu gurush

³ Kan ay muderis gi derisu deresa al maa sah wa kan uwo maa gi tifagu ma deresa al hagiga ta Sultan bita nina

Yesuwa al Mesiya au ma deresa al fi sika ta Rabuna,

⁴ uwo maliyan ma dala wa maa gi fahim ay haja. Uwo indu niya batal ta munakasat wa kore kore an kilimat. Kalamat del gi jibu tama, masakil, sitima, wa fikra al batal.

⁵ Nas del daiman gi jibu masakil. Afkar taumon maa kweis, umon kalas tala bara min kalam al hagiga. Umon fekiru gali sika ta Rabuna yau teriga ta ligo mali.

⁶ Lakin haya fi sika ta Rabuna ma geliba kweis yau zatu mali al kebir.

⁷ Ashan nina maa jibu ay haja fi duniya, wa nina maa bi shilu ay haja min duniya.

⁸ Lakin kan nina indu akil wa gumash, del bi kun kifaya le nina.

⁹ Nas al deiru tala ganiyanin gi waga fi tejriba, serek, wa niya ta hajat al maa indu faida, al gi amulu umon batal wa gi shilu umon fi taab wa gi demiru haya taumon.

¹⁰ Hibuu gurush kalis yau sabab ta kulu no ta hajat batal. Nas al hibuu gurush kalis, woduru min iman kalas wa gulub taumon gi taab ma waja ketir.

Timoteo, amulu sakila kweis ta Iman

¹¹ Lakin ita, ya Timoteo, ashan ita zol ta Rabuna, wasa bara min kulu hajat del, wa ruwa wara kalam al dukuri, sika ta Rabuna, iman, muhaba, sobur, wa kun birah.

¹² Amulu sakila al kweis ta iman. Wogifu gowi fi sika bita haya al abadiya al Rabuna kaan nadi ita wokit ita wodi suhuda bitak al kweis fi gidam suhudin ketir.

¹³ Ana wodi le ita karar fi gidam ta Rabuna, al gi wodi haya le hajat kulu, wa gidam Yesuwa al Mesiya, al wodi suhuda kweis fi gidam Pontio Pilato*:

¹⁴ Hafizu ganun ta Rabuna bidun wasaka au galat lahadi zaman Sultan ta nina, Yesuwa al Mesiya bi beinu.

¹⁵ Rabuna bi zahiru uwo fi zaman al munasib, uwo al mubarak wa haakim al wahid, Melik ta muluk wa Sultan ta salatin,

[‡] 5:18 5:18 Ainu Tesmiya 25:4   § 5:18 5:18 Ainu Mata 10:10, Luka 10:7   * 5:19 5:19 Ainu Tesmiya 17:6, 19:15

* 6:13 6:13 Ainu Mata 27:11, Marko 15:2, Luka 23:3

¹⁶ Uwo yau bes indu haya al bidun nihaya.

Uwo gi ish fi nur al lama zol maa bi agder wosulu gerib ma nur de,

Mafi zol ainu uwo gubal kida au bi agder ainu uwo.

Ihtiram wa guwa kede kun le uwo lel abad, Amen!

¹⁷ Wori le nas al ganiyanin fi zaman al hasa gali, kede umon maa kebir nefsa taumon au kutu rajaa taumon fi hajat ta duniya, al maa indu damana. Lakin kede umon kutu rajaa taumon fi Rabuna, al yau gi wodi majani le nina ay haja ashan nina bi indu faraha.

¹⁸ Wori le nas al ganiyanin ashan bi amulu kalam al kweis, keli umon kun maliyanin be amail al kweis, keli umon wodi haja ma geliba kulu wa keli umon kun jahizin ashan bi isterik ma masakin.

¹⁹ Be teriga de umon bi kazinu mali al nesiya le nefsa taumon ze asas al gowi al indu damana le mustagbal, wa umon bi ligo haya al nesiya.

²⁰ Ya Timoteo, hafizu haja al Rabuna selimu le ita kweis. Wasa bara min wanasat al maa indu faida wa munakasat al farik ma nas al gi aridu ita be kalam al umon gi nadi marafa, lakin uwo maa marafa al hagiga.

²¹ Nas del kalas gi tabi marafa de wa be teriga de umon waga min iman.

Keli neima ta Rabuna kun ma itakum.

2 Timoteo Tarik ta Risala de

De risala nimra itnin al Bulus katibu le Timoteo. Risala de gi wori kalam an Timoteo wa shokol bitou ma Bulus. AINU tarik ta Timoteo al awal. Ze wonusuu inak, kaan kutuu Bulus fi sijnin fi Roma zema katibu fi kitab ta Amal al Rasul. (Amal al Rasul 28) Bad kalamat al katibu fi kitab ta Amal al Rasul, kaan ja fikuu Bulus min sijnin fi Roma wa uwo istemir ma shokol bitou. Wa de yau wokit al uwo katibu risala ta Timoteo al awal wa Tito.

Zema Bulus kaan gi katibu risala ta Timoteo nimra itnin, uwo kaan arufu gali zaman ta mutu bitou biga gerib (2 Timoteo 4:6-8). Kaanu gobudu wa sijinu Bulus tani mara. Uwo wonusu an kef uwo fi gidam gadi. (2 Timoteo 4. 16-18) Uwo kaman wonusu an kef uwo fi sijnin ketir marat (2 Timoteo 1.8, 1.16, 2.9). Ashan kalamat del, risala nimra itnin ta Timoteo amulu ze akir kilima ta Bulus le Timoteo gubal uwo maa mutu. Bulus kaan wonusu kalam wadi le sabi tou wa zemil bitou fi shokol, wa sheja uwo ashan bi istemir istakal le Rabuna be iman.

Kalamat al fi kitab de

Fi asha 1, Bulus wodi shukuru le Timoteo wa uwo sheja Timoteo ashan bi tabi injil. Bulus zekiru Timoteo ashan bi hafizu hadiya al Rabuna wodi le uwo kweis (2 Timoteo 1:5-7). Bulus kaman sheja Timoteo gali, fadiya kede maa amulu uwo ashan taab bitou ma kalam ta Rabuna. Fadiya kede maa amulu nina ashan bi taab ma kalam ta Rabuna leanu nina arufu kulu hajat al Rabuna amulu le nina (2 Timoteo 1:9). Bulus kaman zekiru Timoteo an nas tanin al aba uwo wa maa deiru tabi injil (1 Timoteo 1:15).

Fi Asha 2, Bulus sheja Timoteo ashan bi kun gowi fi iman bitou wa ashan bi derisu nas tanin deresa al sah al Bulus kaan derisu le uwo (2 Timoteo 2:1-2). Timoteo, ze kulu nas al gi kadim le Rabuna, lazim kede kutu bal bitou fi Rabuna wa kede maa kutu bal bitou fi hajat ta duniya de (2 Timoteo 2:4-5). Timoteo kede zekiru kenisa an kulu hajat

del wa kede uwo aba muderisin al kadabin (2 Timoteo 2:16).

Fi asha 3 wa 4, Bulus kaman zekiru Timoteo ashan bi amulu hisab tou min muderisin al kadabin al gi dakalu fi kenisa be sir (2 Timoteo 3:1-5). Keli Timoteo lazim zekiru misal bita Bulus. Salakun Bulus taab ma kalam ta injil, lakin Rabuna hafizu uwo (2 Timoteo 3:11). Timoteo kede maa kafu ashan bi taab ma kalam ta injil leanu kulu nas al deiru ish haya al Rabuna deiru bi ligo taab (2 Timoteo 3:12). Bulus istemir sheja Timoteo tani mara ashan bi derisu deresa al sah, wa kede uwo aba kalam ta muderisin al kadabin (2 Timoteo 4:1-2). Fi Akir ta risala de Bulus rasulu salam le kenisa (2 Timoteo 4:19-22).

Risala nimra itnin al Bulus rasulu le Timoteo

2 Timoteo

Salam

¹ Risala de min Bulus. Rabuna azilu ana ashan bi kun rasulu bita Yesuwa al Mesiya, ashan ana bi wori le nas an haya al uwo waad fi Yesuwa al Mesiya.

² Risala de le Timoteo, jena tai al ana hibu.

Keli neima, rahama, wa salam min Rabuna al Abu wa Sultan ta nina Yesuwa al Mesiya kun ma ita.

Wodi Shukur le Rabuna

³ Ana gi shukuru Rabuna ashan kalam bitak, Rabuna al ana gi kadim ma geliba nedif, ze judud tai kaan amulu. Ana daiman gi zekiru ita fi salawat tai bilel wa nahar.

⁴ Ana gi fekiru shedid ashan bi ainu ita wa ana gi zekiru kore taki wokit ana ferigu ma ita. Ana bi kun moksut kan nina limu tani.

⁵ Ana kaman zekiru iman bitak al hagiga, nefsa iman de abuba taki Lois wa uma taki Yunis indu. Wa ana mutaakid ita kaman indu iman de.

Teshji le Timoteo

⁶ Le sabab de ana gi zekiru ita ashan bi istamil hadiya al Rabuna wodi le ita wa kutu hadiya de kun hai. Hadiya al ita ligo wokit ana kutu ida tai fi ras taki.

⁷ Ashan Rabuna maa wodi le nina roho ta kouf, lakin roho ta guwa, ta muhaba, wa ta hafizu nefsa.

⁸ Ashan kida mata kun ma fadiya ashan kalam ta Sultan ta nina au ana al mobus ashan kalam bitou. Lakin isterik ma ana fi taab ashan kalam ta injil be guwa al Rabuna wodi le ita.

⁹ Leanu Rabuna kalisu nina wa nadii nina ashan ish haya al kudas. Uwo amulu de, maa ashan amail al kweis ta nina lakin ashan kuta bitou wa neima, al uwo wodi le nina fi Yesuwa al Mesiya gubal maa kalagu duniya.

¹⁰ Lakin hasa uwo kalas zahiru kuta bitou le nina be wasat ja ta mukalis ta nina Yesuwa al Mesiya. Uwo demiru guwa ta mut, wa uwo kaman jibu haya al abadiya be wasat injil.

¹¹ Rabuna azilu ana mubashir, rasul, wa muderis ta injil de.

¹² Wa de sabab ana gi taab ini fi sijin. Lakin fadiya maa gi amulu ana ma kalam de, ashan ana arufu kweis zol al ana aminu fi uwo. Wa ana arufu gali uwo bi agder hafizu haja al ana wodi le uwo kweis lahadi yom dak*.

¹³ Hafizu deresa al hagiga al ana derisu le ita ze misal, deresa al ita alimu min ana ma iman wa muhaba fi Yesuwa al Mesiya.

¹⁴ Hafizu kweis haja al Rabuna wodi le ita, be wasat guwa ta Roho al Kudus al gi ish fi nina.

Nas al Aba Bulus

¹⁵ Zema ita arufu, kulu nas al fi Mudiriya ta Asiya al Suker aba ana. Misal ta nas del yau Fugelo wa Erumogene.

¹⁶ Kede Sultan beinu rahama le bet bita Onesiforo, ashan uwo kaan daiman gi sheja ana, wa uwo maa indu fadiya ashan ana mobus ashan kalam ta Yesuwa.

¹⁷ Lakin wokit uwo wosulu fi Roma, uwo fetisu ana shedid wa uwo ligo ana.

¹⁸ Kede uwo ligo rahama min Sultan fi yom dak! Wa ita arufu kef uwo saidu ana fi Efeso.

2

Ziyada ta Teshji le Timoteo

* **1:12 1:12** Ainu 2 Tesalonika 1:10 wa Zafinayo 1:15

¹ Ashan kida Timoteo jena tai, kun gowi be wasat neima fi Yesuwa al Mesiya.

² Ita asuma kalamat al ana derisu le nas ketir. Umon kaman bi agder wori kalam de. Min hasa keli ita derisu hajaj del le nas al aminin al bi agder derisu nas tanin.

³ Dumu ma ana fi taab de, ze askeri al kweis ta Yesuwa al Mesiya.

⁴ Askeri al gi amulu shokol bitou, deiru kutu kaid bitou moksut wa uwo maa deiru lakbatu nefsa tou fi kalam ta muatinin.

⁵ Ay zol al gi jere sabak sabak maa bi ligo hadiya ile kan uwo ihtiram gawanin ta jere jere.

⁶ Muzare al gi istakal shedid uwo kede kun awal zol ashan bi akulu hajaj ta jinena tou.

⁷ Fekir an kalam al ana gi kelimu, ashan Rabuna bi wodi le ita tafahim fi kulu kalam*.

⁸ Zekiru Yesuwa al Mesiya, al min usra ta Dawud, uwo gum min mutu. De yau injil al ana gi bashiru.

⁹ Ashan kida, ana gi taab wa genziruu ana ze zol mujrim. Lakin kilima ta Rabuna maa bi genziruu.

¹⁰ Le sabab de, ana gi sobur fi kulu hajaj ashan kalam bita nas ta Rabuna al aziluu, ashan umon kaman bi ligo kulasa fi Yesuwa al Mesiya wa mejid al maa indu nihaya.

¹¹ Kalam de hagiga:

Kan nina mutu ma uwo fi mamudiya†, nina kaman bi ish ma uwo,

¹² kan nina indu sobur, nina kaman bi hukum ma uwo.

Kan nina aba uwo, uwo kaman bi aba nina.

¹³ Kan nina maa aminin, uwo daiman amin, ashan uwo maa bi aba nefsa tou.

Kadam ta Rabuna al Sabit

¹⁴ Zekiru umon an kalamat del. Wodi le umon inzar fi gidam Rabuna ashan bi sibu kore kore an kilimat, leanu uwo maa indu faida wa uwo gi demiru nas al gi asuma.

* **2:7 2:7** Ainu Amsal 2:6 † **2:11 2:11** Ainu Romiya 6:4

¹⁵ Hawil shedid ashan ita bi kutu Rabuna moksut, ashan fadiya maa bi amulu ita kan ita ja fi gidam tou. Wa fasir kalam ta Rabuna al hagiga be teriga al kweis.

¹⁶ Keli ita wasa bara min wanasa al waskan wa kalam farik, leanu nas al amulu zede gi ruwa beyid min sika ta Rabuna.

¹⁷ Deresat taumon del ze marad al saab gi setetu fi gisim ta zol kulu. Misal ta nas del yau Umenayo wa Fileto.

¹⁸ Umon sibu kalam al hagiga. Umon gi kelimu gali giyama ta nas al mutu hasil kalas, wa umon gi demiru iman bita nas tanin.

¹⁹ Lakin asas al sabit ta Rabuna wogif gowi. Katibuu fogo gali, "Sultan arufu nas bitou,"‡ wa, "Nas kulu al gi nadi isim ta Sultan kede wasa bara min kalam batal."

²⁰ Fi juwa kebir fii afasat maa bes ta dahab wa fida, lakin kaman min kashab wa tin. Afas tanin ta shokol al mohim wa tanin ta shokol al adi.

²¹ Biga, kan ay zol gi kutu nefsa tou nedif min hajat al waskan, uwo bi kun ze afas ta shokol al mohim, uwo kudas kalas, mohim le seyid bitou wa jahiz le ay shokol al kweis.

²² Ya Timoteo, wasa bara min niyat al batal ta shokol shabab. Fetisu haya al adil, iman, muhaba wa salam, sawa ma nas al gi nadi Sultan min geliba al nedif.

²³ Mata dakalu fi wanasat al maa indu faida wa kalam farik, ashan ita arufu umon gi jibu kore-kore.

²⁴ Kadam bita Sultan kede maa kore kore lakin kede kun teib le nas kulu, wa bi agder derisu kweis, wa kede indu sobur ma nas al saabin.

²⁵ Wonusu birah le nas al gi aridu hagiga, imkin Rabuna bi geiru gulub ta nas del, wa umon bi tub wa alimu kalam al hagiga.

²⁶ Biga umon bi bada fekir kweis wa umon bi nofud min serik ta Shetan, al kaan gobudu umon mobus ashan amulu irada tou.

3

Taab fi Ayam al Akir

‡ **2:19 2:19** AINU ADAD 16:5 * **3:8 3:8** AINU KURUJ 7:11-12, 8:7. † **3:9 3:9** AINU KURUJ 8:18-19, 9:11 ‡ **3:11 3:11** AINU MAZAMIR 34:20

¹ Ya Timoteo, ana deiru keli ita arufu gali fi ayam al akir taab bi kun ketir.

² Nas bi hibu nefsa taumon, umon bi hibu gurush, umon bi dala, umon bi kun takiyanin, umon bi sitimu, umon maa bi ihterem nas al weledu umon, umon maa bi shukur, wa umon maa bi indu din.

³ Umon maa bi indu rahama, umon maa bi afi, umon bi amulu suwata, umon maa bi hafizu nefsa, umon maa bi indu maruf, wa umon maa bi hibu saidu nas.

⁴ Umon bi biyu akwana taumon bara, umon maa bi himu, umon bi indu kebir nefsa, wa umon bi hibu faraha ta duniya ziyada min Rabuna.

⁵ Umon gi zahiru ze nas al arufu Rabuna, lakin umon gi aba guwa tou ashan bi geiru haya taumon. Wasa bara min nas zede.

⁶ Nas tanin min umon gi dakalu fi biyut ta nas wa umon gi amulu shokol sabi sabi ma nuswan al deyifin, tabanin min tegila ta katiya taumon wa niyat ketir al batal gi shilu umon bara.

⁷ Nuswan al kida de daiman gi tabi deresa al jedid, lakin umon maa agder fahim kalam al hagiga.

⁸ Muderisin del gi aridu kalam al hagiga bes ze Yane wa Yambere kaan aridu Musa*. Nas al fikra taumon maa gi istakal kweis wa umon maa indu iman al hagiga.

⁹ Muderisin del maa bi agder ruwa beyid, yom tani nas kulu bi arufu shokol belid taumon, bes ze kaan hasil le Yane wa Yambere.†

Akir Teshji le Timoteo

¹⁰ Lakin ya Timoteo, ita arufu deresat bitai, aklag tai, hadaf ta haya tai, iman tai, muhaba tai, wa sobur tai.

¹¹ Ita arufu kaman taab wa waja al ana ligo fi medina ta Antiokiya, Ikoniyo, wa Lustura. Ana kaan sobur fi taab de, wa Sultan nofud ana min umon kulu‡.

¹² Nesiya, nas kulu al deiru ish haya ta Rabuna fi Yesuwa al Mesiya bi ligo taab ashan kalam ta injil.

¹³ Lakin nas al batalin wa al mumesilin bi ruwa min batal le batal kalis, umon gi kabasu badun.

¹⁴ Lakin ya Timoteo, keli ita istemir ma deresat al ita alimu wa al ita arufu gali umon nesiya, leanu ita arufu ita ligo deresat del min munu.

¹⁵ Ita ligo deresat min kitab al mukadas miin ita suker, wa kitab de gi wodi le ita hikma ashan ita bi ligo kulasa be wasat iman taki fi Yesuwa al Mesiya.

¹⁶ Kulu kalam al fi kitab al mukadas gi ja min Rabuna wa umon mohim ashan taalim, taadil, taadib, wa ta tedrib ta haya al dukuri.

¹⁷ Be teriga de, kadam ta Rabuna bi kun jahiz ashan bi istakal kulu shokol al kweis.

4

Bashiru Kilima ta Rabuna

¹ Ana gi asalu ita fi gidam ta Rabuna wa Yesuwa al Mesiya, al bi hukumun nas kulu al hai wa al mutu, wa de bi hasil fi yom al uwo bi rija fogo wa asisu malakut bitou:

² Bashiru kilima ta Rabuna. Keli ita kun jahiz, kan fi wokit al kweis wa al batal. Adilu, adibu, wa sheja nas be deresa al kweis be sobur.

³ Leanu zaman bi ja al nas maa bi rudu asuma le deresa al hagiga. Lakin umon bi azilu muderisin hasab niyat taumon, muderisin de bi wori le umon kalam al adana taumon deiru asuma.

⁴ Umon bi aba asuma kalam al hagiga wa bi ruwa wara gisat al maa min Rabuna.

⁵ Lakin keli ita hafizu nefsa taki kweis fi kulu zaman, kun ma sobur fi taab, bashiru kabara al kweis le nas, kamilu kidma al Rabuna wodi le ita.

⁶ Leanu ana kalas wodi haya tai le Rabuna ze hadiya al bi asurubuu. Zaman ta mutu tai biga gerib.

⁷ Ana amulu sakila al kweis kalas, ana kalasu sabak sabak ta jere jere kalas, wa ana hafizu iman.

⁸ Wa hasa hadiya al ana bes gi istena de, yau taj ta shokol adil al Sultan, al gadi al dukuri, bi wodi le ana fi yom dak. Wa hadiya de maa bes le ana lakin le kulu nas al gi istena rija tou.

Akir kilimat bita Bulus

⁹ Timoteo, hawil ashan ita bi ja le ana guwam.

¹⁰ Leanu Dema sibu ana kalas ashan uwo hibu hajat ta duniya de wa uwo futu le Tesalonika. Kresekene futu le Galatiya wa Tito futu le Dalumatiya.

¹¹ Luka yau bes ini ma ana. Taal sawa ma Marko ashan uwo bi saidu ana fi shokol.

¹² Ana rasulu Tukiko le Efeso.

¹³ Kan ita gi ja, jibu kout al ana kaan sibu ma Karupo fi Turoasa. Kaman jibu awrag tai, kasatan kutub bitai.

¹⁴ Alegzanda zol ta sala hajat min hadid, amulu ana batal kalis, lakin Rabuna bi hukumun uwo hasab haja al uwo amulu.

¹⁵ Amulu hisab min uwo, leanu uwo did kulu kalam al nina gi derisu.

¹⁶ Awal yom al jibuu ana fi gidam gadi, mafi zol wogif ma ana, lakin nas kulu sibu ana barau. Keli Rabuna beinu rahama le umon.

¹⁷ Lakin Sultan wogifu ma ana wa wodi le ana guwa ashan bi agder bashiru kabara al kweis bel kamil le kulu nas al maa Yahudin ashan umon bi asuma. Wa Sultan nofud ana min kasma ta ased.

¹⁸ Sultan bi nofud ana min kulu hujum al batal wa jibu ana salim fi malakut bitou fi samawat. Kede mejid kun le Rabuna lel abad wa abad. Amen!

Akir Salam

¹⁹ Wodi salam tai le Pisisila wa Akwila, wa bet ta Onesiforo.

²⁰ Erasto lisa fi Korinto, ana sibu Trofimo ayan fi Mileto.

²¹ Hawil shedid ashan ita bi wosulu ini gubal jou maa tala batal. Eubulu, Pudento, Lino, Klaudiya, wa kulu akwana wa ikwat rasulu le ita salam.

²² Keli Sultan kun ma roho taki wa neima ta Rabuna kun ma itakum kulu.

Tito

Tarik an Kitab de

Risala de min Bulus le Tito, uwo gesis fi Jazira Krete. Kanais kaan fii ketir fi Jazira dak, lakin maa arufu munu asisu umon. Luka, al katibu Amal al Rasul, kelimu gali kaan fii Yahudin min Krete fi Yerusalema ashan hadiru Id al Kamsin (Amal al Rasul 2:11). Bi kun Yahudin de tanin aminu tabashir ta Butrus an Yesuwa wa jibu kabara ta Injil de wara fi Krete. Kaman maa arufuu kalam ketir an shokol ta Bulus fi Krete. Lakin risala de wori le nina gali Bulus kaan fii inak ma zaman besit wa uwo sibu Tito fi Jazira dak ashan uwo bi hilu kalamat tanin al inak (Tito 1:5-6). Bulus katibu risala de bad talau uwo min sijin fi Roma (Amal al Rasul 28).

Risala de gi wori kalam ta masakil al fi kanais ta Krete. Tarik al zamaan gi wori gali adad ta Yahudin kaan fii ketir fi Jazira dak. Yahudin tanin kaan gi derisu deresa al maa hagiga fi kenisa wa gi kabasu usra ketir (Tito 1:10). Amal al Rasul gi wori an deresa al maa hagiga Yahudin tanin kaan gi derisu fi kenisa (Amal al Rasul 15:1). Bi kun ashan Tito maa Yahud yau Yahudin del kaan gi wonusu kalamat batal an uwo (Galatiya 2:1-3, Tito 2:15).

Kalamat al fi kitab de

Bulus kelimu le Tito ashan kutu nas kubar ta kenisa al bi adilu nas del (Tito 1:5). Bulus kaman kelimu le Tito ashan derisu nas fi teriga umon bi ruwa wara Yesuwa wa ish haya ta Rabuna (Tito 2). Fi risala de, muminin al gi amulu shokol al kweis uwo haja mohim kalis. Bulus wonusu kalam de ketir mara (Tito 1:16, 2:14, 3:1, 3:8, 3:14). Bulus kaman gi zekir nina gali, Rabuna maa kalisu nina ashan haja al kweis nina amulu, lakin ashan rahama bitou (Tito 3:5). Nina gi amulu shokol al kweis ashan Rabuna kalas kutu nina iyal bitou (Tito 3:7).

Nina bi alimu hajat al mohim ketir min Risala ta Tito. Nina alimu kalam al deiruu min nas kubar ta kenisa. Nina alimu kef Mesihin bi ish haya ta Rabuna.

Nina alimu gali, ze Mesihin, haya ta nina keli kun maliyan ma shokol al kweis. Nina kaman alimu gali sabab al nina gi ish haya kida de ashan kalam al Rabuna amulu le nina. Uwo azilu nina ashan bi kun iyal bitou. Wa ze iyal ta Rabuna, deiru haya ta nina bi kun ze haya ta Abu ta nina.

Risala min Bulus le

Tito

Salam

¹ Risala de min Bulus, kadam ta Rabuna wa rasul ta Yesuwa al Mesiya. Ana rasul ashan bi gowi iman ta nas al Rabuna azilu wa derisu marafa al nesiya al gi tifagu ma sika ta Rabuna.

² Ana kaman rasul ashan bi wori le nas an rajaa ta haya al abadiya, al Rabuna al maa gi kabasu waad gubal maa kalaguu duniya.

³ Fi zaman al Rabuna azilu, uwo wori kilima tou be wasat tabashir. Wa uwo selimu kalam de le ana, hasab telimat al Rabuna Mukalis ta nina wodi.

⁴ Risala de le Tito, jena tai al hagiga fi nefsa iman.

Keli neima wa salam min Rabuna Abu bita nina wa Sultan Yesuwa al Mesiya, Mukalis ta nina kun ma ita.

Derijat ta Nas Kubar ta Kenisa

⁵ Ya Tito, ana kaan sibu ita fi Krete ashan sabab de, ashan ita bi nizamu hajat al fadulu wa resim nas kubar ta kenisa fi kulu medina zema ana kaan kelimu le ita.

⁶ Zol kebir ta kenisa lazim keli maa kun indu lomu, keli uwo kun amin le mara tou*, wa iyal bitou keli kun muminin. Keli umon maa amulu hajat sambala wa keli umon maa kun giladabin.

⁷ Zol kebir ta kenisa, uwo zol mosul al gi ainu wara shokol ta Rabuna. Ashan kida, keli uwo lazim maa kun indu lomu. Keli uwo maa kun zol al gi kebir nefsa, au zol al gi zalan guwam, au sukuriji, au ta masakil wa tama ta gurush.

⁸ Lakin keli uwo bi kun zol al gi rahibu nas, gi hibu saidu nas, gi hafizu nefsa tou.

* **1:6 1:6** keli uwo kun amin le mara tou au indu wahid mara bes

Keli uwo bi kun zol dukuri wa ish haya al kweis, wa indu ihtiram.

⁹ Keli uwo wogif gowi fi risala al hagiga zema kaan derisuu. Ashan kida, uwo bi agder sheja nas ma deresa al hagiga wa kaman ashan bi aridu wa adilu nas al gi lakbatu deresa al hagiga.

Adilu Nas al gi Derisu Deresa al Batal

¹⁰ Ana wodi karar de le ita leanu nas al giladabin fii ketir. Umon gi wonusu kalam farik wa gi kabasu, kasatan Yahudin tanin al fekiru gali tahir bi jibu kulasa.

¹¹ Keli lazim wogifuu umon min deresat leanu umon gi kabasu usra ketir ma derisu hajat al umon kaan mafrud maa bi derisu, wa de bes ashan kalam ta gurush.

¹² Wahid zol min Krete, nebi taumon zatu kaan kelimu gali, "Nas ta Krete daiman nas ta kabasa, umon ze haiwanat al batal, nas al kaslanin wa ta geliba kebir."

¹³ Kalam de hagiga. Ashan kida, keli ita adilu umon tamam, ashan keli umon bi kun indu iman al hagiga.

¹⁴ Keli umon maa asuma le gisat ta Yahudin tanin al maa min Rabuna wa gawanin an hajat al nedif wa al maa nedif min nas al sibu deresa al hagiga ta Injil.

¹⁵ Hajat kulu nedif le nas al gulub taumon nedif, lakin mafi haja nedif le nas al gulub taumon maa nedif wa maa muminin. Ashan marafa wa afkar taumon wasaka.

¹⁶ Umon gi mesil gali umon arufu Rabuna, lakin kalam maa gi beinu fi amail taumon. Umon waskanin, mukalifin, wa maa bi agder amulu ay shokol al kweis.

2

Deresa le Mojmou Barau-barau

¹ Ya Tito, keli ita derisu kalam al gi tafigu ma deresa al hagiga.

² Rujal al kubar, keli geni birah, keli kun indu ihtiram, wa hafizu nefsa taumon. Keli umon indu iman, muhaba, sobur al hagiga.

³ Nuswan al kubar, kaman keli kun indu aklag al kweis. Keli umon maa kun ta suwata au abid le merisa. Keli umon derisu hajat al kweis.

⁴ Be teriga de, umon bi agder derisu nuswan al lisa sukerin ashan hibru rujal wa iyal taumon.

⁵ Umon bi hafizu nefsa taumon, kun nedif, ainu wara bet kweis, wa asuma le rujal taumon. Ashan kida, nas maa bi agder wonusu kalam batal an deresa ta Rabuna al itakum gi tabi.

⁶ Be nefsa teriga, sheja shabab ashan bi hafizu nefsa taumon

⁷ fi kulu haja. Keli ita kun misal le umon be wasat amulu kalam al kweis. Fi deresa taki derisu be geliba kulu, wa be ihtiram.

⁸ Derisu kalam al hagiga al maa bi ariduu. Be teriga de nas adu ta nina bi kun indu fadiya ashan umon maa bi kun indu ay haja batal al umon wonusu an nina.

⁹ Wori le abiid ashan bi asuma kalam ta seyid taumon fi kulu hajat wa keli umon hawil ashan kutu seyid taumon moksut. Keli umon maa amulu munakisa ma seyid taumon.

¹⁰ Keli umon maa seregu min seyid taumon, lakin keli umon kun nas al aminin wa ta hagiga fi hajat kulu. Ashan be wasat shokol taumon, nas kulu bi agder arufu deresa ta Rabuna mukalis ta nina de kweis fi ay haja al itakum gi amulu.

Neima Bita Rabuna

¹¹ Keli ita lazim derisu hajat de ashan neima ta Rabuna beinu kalas uwo wodi kulasa le nas kulu.

¹² Neima de derisu nina ashan aba niyat ta duniya wa haya al maa bi mejidu Rabuna. Ashan nina bi ish haya ta hafizu nefsa, geni dukuri wa fi haya ta Rabuna fi zaman ta hasa.

¹³ Zema hasa, nina gi istena rajaa ta nina al mubarak, zaman Rabuna al kebir wa mukalis ta nina Yesuwa al Mesiya bi beinu fi mejid bitou.

¹⁴ Uwo wodi nefsa tou fi mahal ta nina, ashan bi dafa taman ta kulu katiya ta nina*, wa kasulu nina† min katiya ashan

* 2:14 2:14 Ainu Kuruj 6:6 † 2:14 2:14 Ainu Ezikil 36:25 ‡ 2:14 2:14 Ainu Kuruj 19:5

bi kun nas bitou al kas[‡], jahiz le shokol al kweis.

¹⁵ Ita indu sulta min Rabuna ashan bi derisu hajat del le nas, shejau, wa adilu umon. Mata sibu fursa le ay zol ashan bi alisu ita.

3

Nas al Ligo Kulasa Keli Amulu Haja al Kweis

¹ Ya Tito, zekiru muminin ashan bi asuma le nas al gi hakim wa nas al indu sulta fi beled, keli umon kun indu ihtiram wa kun jahiz le ay shokol al kweis.

² Keli muminin maa wonusu kalam batal an ay zol, keli umon sibu kore kore, kun nas ta salam, wa wori shokol nezilu nefsa le nas kulu.

³ Ashan nina zatu kaan belidin, maa bi asuma kalam, kaan kabasuu nina, abiid le niyat ta hajat ketir wa farah ta duniya. Nina kaan ish haya al batal wa ta geliba asut, nas kaan aba nina wa nina kaman aba umon.

⁴ Lakin zaman maruf wa muhaba ta Rabuna mukalis ta nina beinu,

⁵ uwo kalisu nina, maa ashan shokol al kweis nina amulu, lakin hasab rahama bitou. Uwo kalisu wa kasulu katiya ta nina be wasat Roho al Kudus, wa uwo wodi le nina wilada al jedid wa haya al jedid.

⁶ Uwo kubu Roho al Kudus fi ras ta nina majani be wasat Yesuwa al Mesiya mukalis ta nina,

⁷ ashan uwo kalas kutu nina dukuri be neima bitou wa nina biga indu hak ashan bi kun iyal bitou* wa bi ligo haya al abadiya.

⁸ Kalam de hagiga. Fa ana deiru ita bi derisu hajat del bidun kouf. Ashan nas al aminu fi Rabuna bi wodi nefsa taumon fi amulu shokol al kweis. Kalamat del kweis wa indu faida le nas.

⁹ Lakin aba munakasat al maa indu faida, wanasa an tarik ta judud ta usra, sibu takum kore-kore, wa suwalat an ganun, ashan hajat del maa indu mana wa faida.

¹⁰ Kan fii ay zol al gi gesimu nas fi nus takum, wodi takum le uwo inzar itnin marat. Bad dak, sibu takum uwo.

¹¹ Keli itakum arufu gali zol zede kalas tala bara min sika al hagiga wa gi amulu katiya. Uwo kalas gata gediya bitou.

Akir Kalam wa Salam

¹² Kan ana rasulu Artema au Tukiko le ita, hawil shedid ashan bi ja le ana fi Nikopoli, leanu ana kalas katitu ashan bi geni inak be zaman besit.

¹³ Hawil shedid ashan bi saidu Zena al muhami wa Apolo fi momoriya taumon. Kutu fi bal taki gali mafi haja nagis le umon.

¹⁴ Keli nas ta nina lazim alimu ashan bi amulu shokol al kweis ashan umon bi agder saidu nas al maa indu haja. Keli umon maa kun ze shejera bidun fawaki.

¹⁵ Nas kulu al fii ma ana gi selim ita. Selim kulu nas al ma ita al gi hibu nina fi iman.

Keli neima ta Rabuna kun ma itakum kulu.

* 3:7 3:7 AINU Tesmiya 12:9-10

Filemona Tarik ta risala de

Wokit Rasul Bulus kaan gi douru ma bashir injil min mudun ta Imbratoriya bita Roma, kaan fii rajil isim bitou Filemona asuma tabashir de, wa uwo aminu fi Yesuwa. Filemona kaan gi geni fi Kolosai, medina suker bein jubal ta mudiriya Asiya al Suker. Uwo kaan indu abid isim tou Onesimo.

Bad zaman, gobuduu Bulus kalam ta bashiru injil. Nas mosulin ta hakuma shilu uwo fi Roma wa hafizu uwo mobus fi juwa. Fi nefsa zaman, Onesimo kaan indu adam tafahim ma Filemona, wa uwo jere min Filemona. Onesimo kaan dusu nefsa tou fi Roma wa bada amulu ziyara le Bulus. Bulus bashiru injil le Onesimo, wa uwo kaman aminu fi Yesuwa.

Bulus fekiru gali, bi kun kweis ashan Onesimo bi rija wara le Filemona fi Kolosai. Lakin Bulus maa deiru Filemona kede wodi ikab le Onesimo ashan uwo kaan jere. Ashan kida, Bulus katibu risala ashan Onesimo bi shilu le Filemona, al hasa yau risala ta Filemona.

Kalamat al mohim fi risala de

Fi risala de, Bulus kelimu le Filemona gali, uwo asuma kalam muhaba bita Filemona le akwana bitou fi Mesiya. Fa Bulus kaan asalu uwo ashan bi beinu nefsa muhaba de le Onesimo. Bulus deiru Filemona keli afi Onesimo wa rahibu uwo wara ze aku al jedid fi Mesiya.

Alela, nina Mesihin indu mustawa barau-barau fi mujtamaat ta nina, wa fi zaman tanin nina kaman indu adam tafahim fi bein ta nina. Lakin keli nina zekiru gali, wehda ta nina fi Mesiya yau mohim kalis min kulu mustawa del. Kan nina arufu kalam de, nina bi agder afi, saidu, wa hibu badun, bes ze Bulus kaan zekiru Filemona ashan bi amulu le Onesimo.

Risala min Bulus le

Filemona

Salam

* 1:9 1:9 rajil al ajus au, sefir

¹ Risala de min Bulus wa Timoteo aku bita nina. Ana Bulus, mobus ashan kalam ta Yesuwa al Mesiya.

Risala de le Filemona zemil bita nina al nina hibu shedid,

² wa okot bita nina Afiya, Arkipo askeri ta Yesuwa ze nina, wa muminin al gi seli fi bet bitak.

³ Keli neima wa salam min Rabuna Abu bita nina wa Sultan Yesuwa al Mesiya kun ma itakum.

Muhaba wa iman ta Filemona

⁴ Ya Filemona, ana gi shukur Rabuna tai daiman, kan ana gi seli le ita,

⁵ ashan ana asuma an muhaba al ita indu le nas ta Rabuna kulu wa iman bitak fi Sultan Yesuwa.

⁶ Ana gi seli gali, ita bi kun indu wehda aktar ma muminin tanin ashan ita arufu inu, nina indu kulu hajat al kweis fi Mesiya.

⁷ Ya aku bitai, ana ligo faraha kebir wa teshji min muhaba bitak, leanu ita kutu gulub ta nas bita Rabuna murta.

Bulus asalu Filemona ashan bi afi Onesimo

⁸ Ashan kida, bidun kouf, ze zol mosul bitak fi Mesiya, ana bi agder wodi le ita karar ashan bi amulu haja al deiruu.

⁹ Lakin ashan kalam bita muhaba ana bi asalu ita birah. Ya Filemona, ita arufu gali, ana rajil al ajus,* wa hasa umon kutu ana fi sijin ashan ana gi bashiru kalam ta Yesuwa al Mesiya.

¹⁰ Fa ana gi gedimu le ita talab ashan kalam ta Onesimo, al ana hibu ze jena tai, ashan uwo rudu Yesuwa wokit ana bashiru le uwo ligo ana fi sijin.

¹¹ Wokit uwo kaan ma ita, uwo amulu galat, lakin hasa uwo geiru kalas. Uwo biga indu faida le ita wa le ana.

¹² Salakun uwo mohim kalis le ana, ana gi rasulu uwo wara le ita.

¹³ Ana kaan deiru ashan uwo bi geni ma ana ini, ashan uwo bi agder saidu ana benyaba bitak fi zaman al ana fi sijin ashan kalam ta injil.

¹⁴ Lakin ana maa deiru amulu ay haja bidun raya bitak, ashan ay haja al kweis ita bi amulu kede maa kun ze asuruu ita, lakin min rudu bitak.

¹⁵ Imkin le sabab de yau uwo kaan ferigu min ita ma zaman besit, ashan ita bi agder rahibu uwo wara lel abad.

¹⁶ Hasa uwo biga maa abid bes, lakin aksen min abid, uwo aku al nina hibu, maa bes le ana barau, lakin uwo mohim kalis le ita. Uwo biga zol al kweis wa aku taki fi Sultan Yesuwa.

¹⁷ Ashan kida, kan ita shilu ana ze aku bitak, rahibu uwo zema ita kaan bi rahibu ana.

¹⁸ Kan uwo amulu galat le ita, au uwo indu dein bitak, hasibu le ana.

¹⁹ Ana yau katibu kalam de, ana Bulus bi dafa dein taki. Ana kaman deiru zekiru ita gali, dein bitai le ita yau zatu nefsa bitak.

²⁰ Ashan kida ya aku tai, amulu le ana maruf fi Sultan Yesuwa. Kutu geliba tai murtah ashan nina akwana fi Mesiya.

²¹ Ana arufu ita zol al indu ihtiram, fa ana gi katibu le ita. Ana arufu gali ita bi amulu aktar min kalam al ana asalu.

²² Ziyada le de, jahizu le ana mahal, ashan ana indu fikra, Rabuna bi wosulu ana le itakum be wasat salawat takum.

Akir Salam

²³ Epafra rasulu salam le ita, uwo kaman fi sijn ma ana ashan nina gi bashiru kalam ta Yesuwa al Mesiya.

²⁴ Marko, Aristareko, Dema, wa Luka akwana tai fi shokol ta Rabuna, kaman rasulu salam le ita.

²⁵ Keli neima bita Sultan Yesuwa al Mesiya kun ma roho bitakum.

Yakub Tarik ta Risala de

Fi zaman al Yesuwa kaan lisa fi duniya, Yahudin ketir kaan hibuna nadi isim ta awlad taumon Yakub ashan umon deiru zekiru Yakub al kaan weled ta jena bita jid taumon Abrahamama (Takwin 25:19-26). Yakub kaan kaman abu ta itnashar gabayil ta Israil (Takwin 35:22-26). Ashan kida, rujal ketir fi Ahad al Jedid isim taumon Yakub.

Min mojmou ta rujal ketir de, fii talata kaan mohim: Yakub weled ta Zebedayo, Yakub weled ta Alifayo, wa Yakub aku ta Yesuwa al Mesiya (Injil Mata 13:55). Yakub weled ta Zebedayo wa Yakub weled ta Alifayo kaan fi mojmou ta Itnashar Rusul ta Yesuwa (Injil Mata 10:2-3), lakin Yakub aku ta Yesuwa yau kaan katibu risala ta Yakub de.

Awal nas al aminu fi Yesuwa kaan juz ta Yahudin al gi ish fi Yerusalema. Yakub aku ta Yesuwa kaan wahid min umon, wa uwo tala zol mosul fi bein ta muminin del. Yahudin kulu kaan bada tabi wara Rabuna miin bedri be wasat tabi gawanin ta Ahad al Gedim. Umon kaan arufu kulu gawanin, agani, salawat, gisat, wa tabashir al fi Ahad al Gedim. Haja al mohim kalis de, umon kaan arufu gali, Rabuna waado le umon Melik kebir al bi nadii Mesiya. Hasa Yakub wa muminin tanin al fi Yerusalema kaan kalas aminu fi Yesuwa ze Mesiya.

Lakin nas kubar ta Yerusalema kaan maa wafigu fi kalam de. Umon kaan maa deiru ashan nas bi aminu fi Yesuwa ze Mesiya. Fa umon kaan kutu haya ta Yakub wa muminin de deig wa umon katulu tanin wa turuju tanin bara min Yerusalema (Amal al Rasul 8:1). Yakub kaan katibu risala de fi wokit dak le muminin al kaan jere bara min medina (Yakub 1:1), ashan bi sheja umon wogif gowi fi iman taumon.

Kalamat al fi kitab de

Fi Asha 1, Yakub zekiru muminin ashan bi aminu fi Rabuna, ashan umon bi ligo hikma wa guwa wa umon bi kun

indu sobur fi zaman ta taab. Yakub kaman wodi inzar le muminin gali, kan umon nesiya aminu fi Rabuna, keli umon kun jahizin ashan bi amulu haja al uwo kelimu.

Wahid min hajat al Rabuna kelimu yau: keli muminin hibuna wa ihterem badun, keli umon maa indu tegsim fi bein taumon. Yakub wonusu an kalam de fi Asha 2, wa uwo kaman wonusu gali, kan umon nesiya aminu fi Rabuna, keli umon beinu iman taumon fi hajat al umon gi amulu.

Fi Asha 3, Yakub wodi inzar le muminin gali, lisan ta insan saab shedid. Insan marat ketir gi wonusu be dala wa be teriga al sukun. Umon gi wonusu kalamat batal al bi demiru haya ta nas. Lakin Rabuna deiru nas ashan bi istamil hikma bitou ashan bi wonusu wa amulu kulu kalam al uwo deiru. Uwo deiru nas keli indu rija nefsa, indu sobur, wa ish be salam.

Hata nas al aminu fi Rabuna bad marat gi hibuna hajat al Rabuna maa deiru. Muminin daiman gi sakila ma katiya fi haya taumon. Ashan kida, fi Asha 4, Yakub derisu muminin ashan bi sibuna amulu katiya, wogif gowi did Shetan, wa rija nefsa taumon fi gidam ta Rabuna. Uwo kaman kelimu gali, keli muminin maa hukumuna badun, kaanu zol tani aksen min tani. Wa keli muminin maa katitu hajat kaanu umon arufu kalam al bi hasil fi mustagbal ze Rabuna.

Fi Asha 5, Yakub zekiru muminin tani mara ashan umon bi indu sobur wa iman fi zaman ta taab. Salakun nas al indu gurush wa sulata gi kutu haya taumon deig, keli umon lisa wogif gowi, ashan umon arufu gali kan Yesuwa al Mesiya rija fi duniya, uwo bi jibu le umon adala. Zema umon gi istena rija bitou, keli umon kun be salam, indu sobur wa seli daiman.

Risala ta

Yakub

Salam

* **1:1 1:1** nas ta Rabuna al setetu fi duniya au itnashar gabayil al setetu fi duniya

¹ Risala de min Yakub, kadam ta Rabuna wa Sultan Yesuwa al Mesiya, le nas ta Rabuna al setetu fi duniya.*

Salam le itakum.

Sobur fi zaman ta taab

² Ya akwana wa ikwat tai, kan ay no ta taab gi ligo itakum, keli itakum kun farahanin,

³ leanu itakum arufu gali, haja al gi jeribu iman takum de gi kutu itakum kun indu sobur.

⁴ Kede sobur de raba gowi ashan itakum bi agder kun kweis kalis wa kamil, mafi haja bi kun nagis.

⁵ Kan ay zol min itakum maa indu hikma, keli uwo asalu Rabuna. Rabuna bi wodi. Rabuna gi wodi majani le kulu nas bidun neng-neng.

⁶ Lakin keli uwo asalu ma iman bidun was-was, ashan ay zol al bi indu was-was, uwo ze moya bita bahar al hawa bi hizu wa arufa.

⁷ Zol zede keli maa fekiru ashan bi ligo ay haja min Rabuna.

⁸ Zol zede indu itnin afkar, maa sabit fi kulu haja al uwo gi amulu.

⁹ Keli muminin al maa indu haja kun murtahin ashan Rabuna arufa umon fok.

¹⁰ Wa muminin al ganiyanin kaman keli kun murtahin ashan Rabuna nezilu umon tehet. Nas al ganiyanin bi mutu ze zuhur.

¹¹ Shemis gi tala ma harara sukun wa gi nasifu zuhur. Zuhur de bi waga, wa giyafa taumon bi kalasu.† Be nefsa teriga, zol al ganiyan bi mutu gubal uwo lisa maa kalasu shokol bitou.

¹² Zol al indu sobur fi zaman ta taab, uwo mubarak. Kan uwo wogif gowi, uwo bi ligo taj ta haya al abadiya al Rabuna waado le nas al hibuh uwo.

¹³ Kan tejiriba gi amulu zol, keli uwo maa kelimu gali, "Rabuna yau gi jeribu ana," leanu Rabuna maa bi waga fi tejiriba, wa uwo maa bi kutu zol ashan waga fi tejiriba.

¹⁴ Lakin tejiriba gi ja le zol min niyat tou, al bi kabasu uwo wa shilu uwo beyid.

¹⁵ Kan niyat batal de dakalu fi geliba tou, uwo bi waga fi katiya. Wa kan uwo istemir fi katiya de, bi jibu le uwo mutu.

¹⁶ Ya akwana wa ikwat tai, al ana hibuh, keli zol tani maa kabasu itakum.

¹⁷ Kulu hadiya al kweis wa tamam gi ja min Rabuna, Abu al kalagu anwar ta sama. Uwo maa ze dul al gi geiru.

¹⁸ Min irada tou, uwo wodi le nina haya be wasat kilima al hagiga, ashan nina bi kun le Rabuna ze samar al awal min kulu hajat al uwo kalagu.

Asuma kalam wa amulu

¹⁹ Ya akwana wa ikwat tai al ana hibuh, zekiru takum kalam de. Ay zol keli asuma kalam guwam, wa maa kun mustajil ashan bi wonusu, wa keli maa zalan guwam,

²⁰ leanu shokol zalan ta insan maa bi jibu haya al dukuri al Rabuna deiru.

²¹ Ashan kida, sibu takum haya al wasaka kulu wa ay no ta hajat al batal. Rudu kilima al Rabuna zara fogo itakum ma geliba al birah. Kilima de indu guwa ashan kalisu itakum.

²² Ashan kida, kutu takum kilima de fi shokol. Matakum asuma ma adana bes. Kan maa zede, itakum gi kabasu badun.

²³ Ay zol al gi asuma kilima de wa maa gi kutu fi shokol, uwo ze zol al gi ainu wusa tou fi miraya,

²⁴ wa uwo ligo muskila fii, lakin uwo maa hilu. Uwo tawali wasa min miraya, wa uwo nesitu muskila de kaan shunu.

²⁵ Lakin zol al gi ainu tamam fi ganun ta Rabuna, wa maa gi asuma ma adana bes, lakin gi kutu fi shokol, kan uwo istemir amulu kida, uwo bi ligo baraka fi shokol al uwo gi amulu de. Ashan ganun ta Rabuna kamil wa gi jibu huriya.

²⁶ Ay zol al gi fekiru gali uwo gi kadim le Rabuna wa maa gi hafizu lisan tou, uwo gi kabasu nefsa bitou, wa kidma tou de maa indu faida.

²⁷ Shokol al nedif wa hagiga gidam Rabuna Abu bita nina yau: Wodi musada le atimin wa aramil fi wokit al umon fi taab, wa hafizu nefsa min haya al wasaka ta duniya.

† 1:11 1:11 AINU ISHAYA 40:6-7

2

Inzar kalam tegsim

¹ Ya akwana wa ikwat tai, itakum indu iman fi Sultan bita nina Yesuwa al Mesiya, uwo Rabuna al Kebir. Ashan kida, matakum gesimu badun.

² Fekiru takum misal de: Zol al libisu katim min dahab wa gumash al giyafa ja fi mahal ta salawat takum, wa kaman zol al miskin libisu gumash waskan ja.

³ Kan itakum kutu bal bes le zol al libisu gumash giyafa, wa kelimu le uwo gali, “Geni ini fi mahal al kweis de,” yala itakum kelimu le zol al miskin gali, “Wogif inak au geni tehet fi turab,”

⁴ de bi mana itakum gi gesimu badun wa itakum gi gata gediya ma afkar al batal.

⁵ Asuma takum, ya akwana wa ikwat tai al ana hibu, Rabuna azilu masakin fi duniya ashan bi kun gowi fi iman. Uwo wodi malakut bitou le umon, ze melik gi selimu malakut tou le jena bitou. Rabuna waado malakut bitou de le kulu nas al hibu uwo.

⁶ Lakin itakum gi alisu nas al masakin. Musu nas al ganiyanin yau gi taabu itakum wa gi shilu itakum be guwa fi mahkama?

⁷ Musu umon yau gi wonusu batal an isim al kweis ta Rabuna takum?

⁸ Rabuna Melik ta nina wodi ganun ze katibuu fi Kitab al Mukadas gali, “Keli ita hibu jeran bitak ze nefsa taki.”* Kan itakum gi amulu zede, de kweis.

⁹ Lakin kan itakum gi gesimu badun, itakum gi amulu katiya. Itakum kasuru ganun ta Rabuna, wa ganun de bi hukumumu itakum.

¹⁰ Ay zol al gi hafizu ganun ta Rabuna lakin kasuru wahid min gawanin del bes, uwo kasuru ganun de kulu kalas.

¹¹ Ashan Rabuna kelimu gali, “Mata amulu zina,”† wa uwo kaman kelimu, “Mata katulu zol.”‡ Kan ita maa amulu zina lakin ita katulu zol, ita kalas kasuru ganun de kulu.

¹² Fa keli itakum ish haya ze nas al arufu gali, ganun al gi wodi huriya min katiya bi hukumumu itakum.

¹³ Ashan kan zol maa wori rahama le zol tani, Rabuna bi hukumumu uwo bidun rahama kaman. Rahama gi gilibu hukumumu.

Iman bidun shokol uwo meit

¹⁴ Ya akwana wa ikwat tai, kan zol tani kelimu gali uwo aminu fi Rabuna lakin maa gi amulu haja al Rabuna deiru, kweis tou shunu? Sei iman de bi agder kalisu uwo?

¹⁵ Masalan, kan aku au okot maa indu gumash au akil ta yom,

¹⁶ wa wahid min itakum bi kelimu le uwo gali, “Ruwa ma salam, libisu gumash wa akulu kweis,” lakin itakum maa wodi le uwo haja al gisim tou deiru, de sei kweis?

¹⁷ Iman kaman kida. Kan maa kutuu fi shokol, iman de meit.

¹⁸ Zol tani bi agder asalu ana gali, “Sei ita indu iman?” Nam, ana indu iman, wa ana kaman gi kutu iman de fi shokol.§ Wori le ana iman taki bidun shokol, wa ana bi wori le ita iman al hagiga be shokol tai.

¹⁹ Musu ita aminu gali Rabuna fii wahid? De kweis! Aruwah al batal kaman arufu kalam de kweis, lakin umon gi kafu Rabuna shedid.

²⁰ Ya zol al belid, sei ita maa bi agder fahim gali iman bidun shokol maa indu faida?

²¹ Musu Rabuna kaan nadi abu ta nina Abrahamama zol dukuri ashan kalam al uwo amulu, wokit uwo wodi weled bitou Isaka ze zabiha le Rabuna?

²² Ita ainu? Iman wa shokol al kweis ta Abrahamama kaan gi istakal sawa. Shokol al kweis uwo amulu yau kutu iman tou kamil.

²³ Ashan kida, kalam de timu ze katibuu fi Kitab al Mukadas gali, “Abrahama aminu fi Rabuna, wa Rabuna nadi uwo zol dukuri ashan iman tou,”* wa nas kaan gi nadii uwo sabi ta Rabuna.

* **2:8 2:8** Ainu Lawi 19:18, Injil Mata 22:39, wa Injil Marko 12:31 † **2:11 2:11** Ainu Kuruj 20:14 wa Tesmiya 5:18
‡ **2:11 2:11** Ainu Kuruj 20:13 wa Tesmiya 5:17 § **2:18 2:18** “Sei ita indu iman?” Nam, ana indu iman, wa ana kaman gi kutu iman de fi shokol. Au, “Ita indu iman, wa ana gi amulu shokol.” * **2:23 2:23** Ainu Takwin 15:6

²⁴ Itakum ainu? Rabuna gi nadi zol dukuri ashan shokol bitou, maa ashan iman barau.

²⁵ Wa be nefsa teriga, Rabuna kaan nadi Rahab al saramuta zol dukuri ashan kalam al kweis hiya amulu, wokit hiya hafizu jasusin ta Israil wa saidu umon ashan tefes min adu taumon.†

²⁶ Ashan kida, ze gisim bidun roho uwo meit, iman kaman bidun shokol al kweis uwo meit.

3

Hafizu lisan

¹ Ya akwana wa ikwat tai, keli ketir takum maa kun muderisin, ashan itakum arufu gali, Rabuna bi hukumu nina muderisin ma teriga al saab kalis.

² Nina kulu gi amulu galat fi kalamat ketir. Lakin kan fii zol al maa gi amulu galat fi kalam al uwo gi wonusu, uwo zol kweis kalis, uwo kaman bi agder hafizu gisim bitou kulu.

³ Ainu, nina gi kutu habil fi kasma ta husan ashan uwo bi istakal ma kalam ta nina, wa be teriga de uwo bi ruwa fi tijah al nina deiru.

⁴ Ainu babur kaman: Salakun uwo kebir wa hawa al tegil gi shilu uwo, sawag bi agder lifu dirikson al suker ashan sugu babur fi tijah al uwo deiru.

⁵ Be nefsa teriga de, lisan uwo haja wahid al suker fi gisim ta nina, lakin uwo gi dala an kalamat al kubar.

Ainu nar al suker gi aragu gaba kulu kef.

⁶ Lisan kaman ze nar. Min kulu ada ta gisim ta zol, lisan yau gi amulu katiya ketir. Uwo gi waskan geliba ta zol wa gi demiru haya ta insan kulu ze nar, wa nar de gi ja min Jehenam.

⁷ Insan bi agder hakim kulu no ta haiwanat, tiyur, hajata al fi bahar, wa kulu haiwanat al gi douru min tehet. Nam, hakimuu umon kulu kalas.

⁸ Lakin mafi insan bi agder hakim lisan. Uwo maa gi wogifu min amulu kalam al batal. Uwo maliyan ma sim al gi katulu.

⁹ Be lisan nina gi mejidu Rabuna Abu ta nina, wa be nefsa lisan nina gi lanu nas al Rabuna kalagu fi sura bitou.

† 2:25 2:25 Ainu Yosua 2:1-24

¹⁰ Min nefsa kasma de, mejid wa lana gi tala. Ya akwana wa ikwat tai, kalam de maa kweis.

¹¹ Sei moya al kweis wa moya al mile bi agder tala min nefsa bir?

¹² Ya akwana wa ikwat tai, sei shejera guafa bi agder weledu lulu, au shejera inab bi weledu guafa? Be nefsa teriga, bir al gi tala moya al mile maa bi agder tala moya al kweis.

Hikma al hagiga

¹³ De munu bein itakum al indu hikma wa marafa? Keli uwo beinu be wasat hajata al uwo gi amulu. Keli uwo ish haya al kweis wa birah ze zol al indu hikma.

¹⁴ Lakin kan geliba takum mur wa garman, matakum dala wa aba kalam al hagiga.

¹⁵ Shikil haya de maa gi ja min hikma ta Rabuna. Uwo ta duniya, min fikra ta insan, wa min roho al batal.

¹⁶ Kan nas indu geliba mur wa shokol garman, lakbata wa ay no ta amail al waskan bi kun fii inak.

¹⁷ Lakin hikma ta Rabuna awal haja nedif, wa kaman indu salam wa sobur. Uwo jahiz ashan bi asuma kalam, indu rahama kifaya wa amail al kweis. Uwo maa gi gesimu nas au kabasu nas.

¹⁸ Kan nas al hibus salam jibu salam bein nas, haya ta nas bi kun dukuri.

4

Selimu nefsa le Rabuna

¹ Sunu yau gi jibu kore-kore wa sakila fi bein takum? Sei uwo maa gi ja min niyat ta gisim al gi sakila fogo itakum?

² Itakum deiru hajata lakin itakum maa gi ligo, biga itakum gi katulu. Itakum indu niyat le hajata lakin itakum maa gi ligo, biga itakum gi sakila wa gi kore-kore. Itakum maa indu haja, leanu itakum maa gi asalu Rabuna.

³ Salakun itakum asalu Rabuna, itakum maa gi ligo, leanu afkar takum batal. Itakum deiru istamil hajata del le niyat ta gisim takum.

⁴ Itakum ya nas al maa muminin! Sei itakum maa arufu gali kan itakum sabi ta

duniya, itakum adu ta Rabuna? Ashan kida, ay zol al gi fekiru ashan bi kun sabi ta duniya gi kutu nefsa tou adu ta Rabuna.

⁵ Itakum sei fekiru gali Kitab al Mukadas gi kabasu? Kitab de gi kelimu gali, “Rabuna indu niya shedid ashan roho al uwo wodi le nina de bi kadim le uwo bes.”*

⁶ Salakun kalam de gowi, Rabuna gi wodi le nina neima kifaya ashan nina bi kadim le uwo. Wa de yau sabab Kitab al Mukadas gi kelimu gali, “Rabuna gi aridu zol al gi kebir nefsa tou, lakin uwo gi wodi neima le zol al gi rija nefsa tou tehet.”†

⁷ Ashan kida, selimu nefsa takum le Rabuna kamil. Wogif gowi did Shetan, wa uwo bi jere min itakum.

⁸ Taal takum gerib le Rabuna, wa uwo bi ja gerib le itakum. Kasulu takum iden takum, ya nas ta katiya, wa nedif takum gulub takum, ya nas al indu itnin afkar.

⁹ Keli geliba takum waja! Keli geliba takum kasuru! Keli itakum kore! Ataku takum keli geiru le kore wa faraha takum le huzun ashan katiya takum.

¹⁰ Rija takum nefsa takum tehet fi gidam ta Rabuna, wa uwo bi arufa itakum fok.

Inzar an gata gediya

¹¹ Ya akwana wa ikwat, matakum wonusu batal an aku au okot tani. Zol al gi wonusu batal an aku au okot tani au gi gata gediya bitou, uwo gi wonusu batal an ganun ta Rabuna, wa uwo gi alisu ganun de. Kan ita gi alisu ganun, manatu ita maa gi hafizu ganun, lakin ita biga gadi.

¹² Rabuna yau bes gi wodi ganun, wa uwo yau gadi. Uwo yau bi agder afi au demiru zol. Ita munu ashan bi gata gediya ta jeran taki?

Inzar an dala

¹³ Asuma, itakum nas al gi wonusu gali, “Alela au bukra nina bi ruwa fi medina tani wa geni inak wahid sena wa nina bi amulu tijara wa bi ligo ribe.”

* **4:5 4:5** “Rabuna indu niya shedid ashan roho al uwo wodi le nina de bi kadim le uwo bes.” Au, “Haya al uwo wodi le nina indu niya ta hajaj ketir.” † **4:6 4:6** Ainu Amsal 3.34

¹⁴ Sei itakum arufu haya takum bi kun kef bukra? Itakum ze dukan al gi beinu be zaman besit wa bi woduru.

¹⁵ Lakin keli itakum kelimu gali, “Kan de irada ta Rabuna, nina bi ish, wa nina bi amulu haja de au dak.”

¹⁶ Lakin hasa, itakum gi dala ashan itakum indu kebir nefsa. Shokol dala al kida de maa kweis.

¹⁷ Ashan kida, ay zol al arufu kalam al kweis ashan uwo bi amulu, lakin maa amulu, de katiya le uwo.

5

Inzar le nas ganiyanin

¹ Asuma takum, ya nas al ganiyanin, kore takum shedid ashan taab al itakum gi ja ligo.

² Mali takum kalas afin, wa hasharat kalas akulu gumashat takum.

³ Dahab wa fida takum segeru kalas, wa seger taumon de bi wori katiya takum wa bi aragu gisim takum ze nar. Itakum kazinu mali ketir, tarau akir ayam wosulu kalas.

⁴ Itakum maa dafa mehiya bita nas al kaan istakal fi mahal zara takum, wa gurush al itakum maa deiru wodi de bi wori katiya takum. Asuma takum, kore ta umal del wosulu le Rabuna al Kebir.

⁵ Itakum kalas ish haya al giyafa kalis fi duniya. Itakum indu ay haja al niya takum deiru. Itakum akulu ketir kalas, wa hasa yom ta gata gediya takum biga gerib.

⁶ Itakum kalas gata gediya wa katulu nas al dukuri, wa umon maa difa badun.

Sobur fi zaman ta taab

⁷ Ashan kida, ya akwana wa ikwat, keli itakum kun indu sobur lahadi yom al Rabuna bi ja fogo. Ainu, nas al gi kuruju maa gi tala taban ashan bi istena akil al kweis min mahal zara. Umon gi kun be sobur min bidaya ta matara lahadi fi nihaya tou.

⁸ Itakum kaman keli kun indu sobur. Wogif takum gowi, ashan Rabuna gerib bi ja.

⁹ Ya akwana wa ikwat, matakum neng-neng fi bein takum, ashan keli Rabuna maa gata gediya takum. Gadi yau hasa gi wogif fi bab.

¹⁰ Ya akwana wa ikwat, zekiru takum anbiya al kaan bashiru fi isim ta Rabuna zamaan. Keli taab wa sobur taumon kun le itakum ze misal.

¹¹ Ainu, nas al gi sobur fi zaman ta taab, nina gi nadi umon mubarakin. Itakum asuma an sobur ta Ayub fi zaman al uwo kaan fi taab, wa itakum ainu haja al Rabuna amulu fi nihaya, ashan Rabuna indu maruf wa rahama.

¹² Lakin ziyada min de, ya akwana wa ikwat tai, keli itakum maa alifu be samawat au ard au ay haja tani. Lakin keli “nam” takum kun “nam” bes, wa “la” takum keli kun “la” bes, ashan keli Rabuna maa hukumu itakum.

Salawat ta iman

¹³ Kan fii zol fi nus takum al indu taab, keli uwo seli. Wa kan fii zol al moksut, keli uwo mejidu Rabuna.

¹⁴ Kan fii zol fi nus takum ayan, keli uwo nadi nas kubar ta kenisa, wa keli umon seli le uwo wa masa uwo be zet fi isim ta Rabuna.

¹⁵ Kan umon seli be iman, salawat taumon de bi aliju zol al ayan de, wa Rabuna bi gommu uwo fok. Wa kan uwo kaan amulu katiya, Rabuna bi afi uwo.

¹⁶ Ashan kida, wori takum katiya takum le badun wa seli takum le badun ashan itakum bi ligo ilaj. Salawat ta zol al dukuri indu guwa wa gi istakal shedid.

¹⁷ Eliya kaan insan ze nina. Uwo kaan seli ma geliba kulu gali, keli matara maa nezilu,* wa matara kaan maa nezilu fi ard fi muda ta talata sena wa nus.

¹⁸ Wa uwo kaan seli tani mara,† wa matara nezilu min sama, wa ard tala akil.

¹⁹ Ya akwana wa ikwat tai, kan fii ay zol fi nus takum woduru min sika al hagiga, wa itakum rija uwo wara, de kweis kalis.

²⁰ Zekir takum, kan zol amulu katiya wa woduru zede, wa itakum rija uwo wara, itakum kalas nofud zol de min nar, wa Rabuna bi afi katiya tou, salakun katiya de ketir.

* 5:17 5:17 Ainu Muluk al Awal 17:1 † 5:18 5:18 Ainu Muluk al Awal 18:42